

Jeroen Lutters

Handboek creatief opleiden

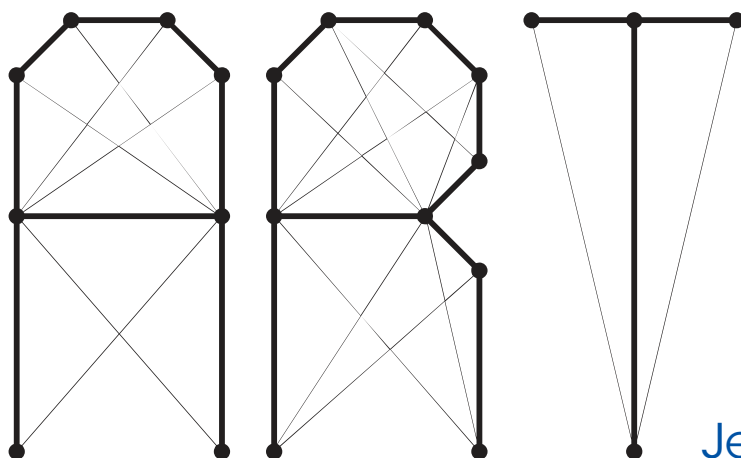
Art-Based Learning

‘Een dergelijk boek, een dergelijk probleem heeft geen haast; bovendien zijn wij allebei vrienden van het lento, ik net zo goed als mijn boek. Men is niet voor niets filoloog geweest, men is het misschien nog, dat wil zeggen, iemand die het langzame lezen onderwijst: – tenslotte schrijft men ook langzaam. Tegenwoordig maakt het niet alleen deel uit van mijn gewoonten, maar ook van mijn smaak – een boosaardige smaak wellicht? – niets meer te schrijven waardoor niet elk soort mens dat “haast heeft” tot wanhoop gedreven wordt. Filologie namelijk is de eerbiedwaardige kunst die van haar bewonderaars vooral eist terzijde te gaan staan, zich tijd te gunnen, stil te worden, langzaam te worden –, op de wijze van goudsmiden en goud-experts van het *woord*, die louter verfijnde en behoedzame arbeid moeten verrichten en niets bereiken wanneer zij het niet lento doen. Juist daarom echter is zij heden ten dage nodiger dan ooit, juist daardoor trekt zij en be-tovert zij ons het sterkst, midden in een tijdperk van de “arbeid”, dat wil zeggen: van de haast, van onfatsoenlijke en zwetende overijldheid, die alles meteen ‘achter de rug’ wil hebben, ook alle oude en nieuwe boeken: – zij-zelf heeft niet zo gemakkelijk iets achter de rug, zij leert ons *goed* te lezen, dat wil zeggen langzaam, indringend, omzichtig en voorzichtig, met bij-gedachten, met opengelaten deuren, met gevoelige vingers en ogen lezen... Mijn geduldige vrienden, dit boek wenst zich uitsluitend volmaakte lezers en filologen: *jullie moeten leren* mij goed te lezen.’

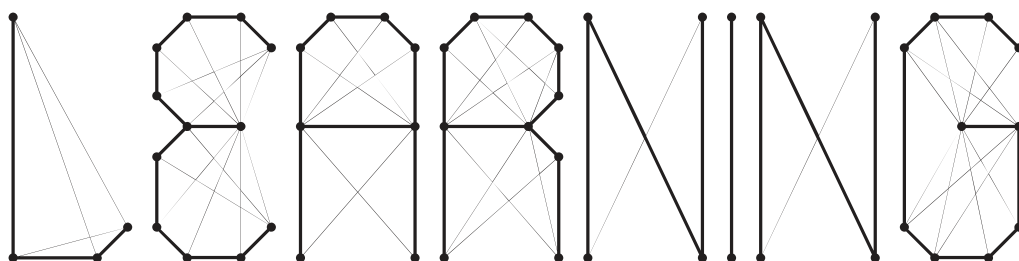
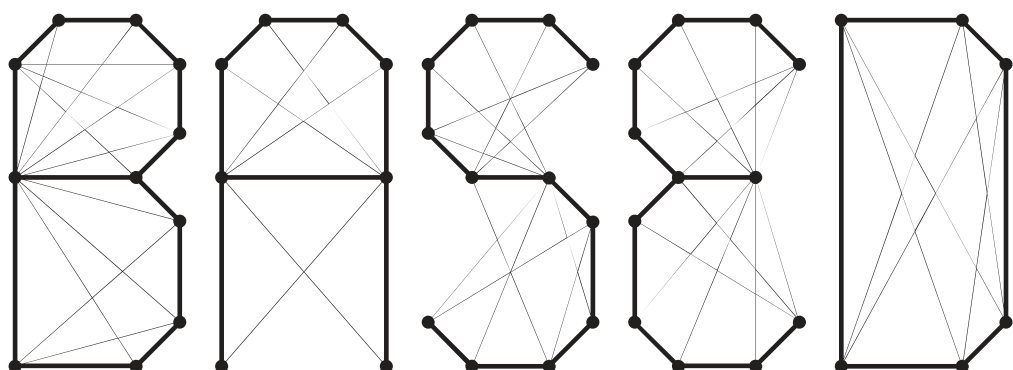
Ruta (bij Genua), herfst 1886
Friedrich Nietzsche

(Voorwoord van *Morgenrood*)

Voor mijn studenten

Jeroen Lutters

Handboek creatief opleiden

uitgeverij | C
coutinho

bussum 2020

www.coutinho.nl/abl

Je kunt aan de slag met het online studiemateriaal bij dit boek. Dit materiaal bestaat uit hulpmiddelen (waaronder masterclasses), links en literatuur.

© 2020 Uitgeverij Coutinho bv

Alle rechten voorbehouden.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (www.reprorecht.nl). Voor de readerregeling kan men zich wenden tot Stichting UvO (Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, www.stichting-uvo.nl). Voor het gebruik van auteursrechtelijk beschermd materiaal in knipselkranten dient men contact op te nemen met Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, www.stichting-pro.nl).

Uitgeverij Coutinho

Postbus 333

1400 AH Bussum

info@coutinho.nl

www.coutinho.nl

Omslag: Garlic, Amsterdam

Opmaak en illustraties binnenwerk: Coco Bookmedia, Amersfoort

Foto's binnenwerk: Shutterstock.com; foto Jeroen Lutters: Boris Lutters

Noot van de uitgever

Wij hebben alle moeite gedaan om rechthebbenden van copyright te achterhalen. Personen of instanties die aanspraak maken op bepaalde rechten, wordt vriendelijk verzocht contact op te nemen met de uitgever.

ISBN: 978 90 469 0723 8

NUR: 840

VOORWOORD

Ik heb dit boek geschreven voor een 21ste-eeuwse opleider, een zelfopleider, geheel in de traditie van de kunsten en de humaniora. Het centrale uitgangspunt is creativiteit, passend bij de 21ste eeuw als ‘de eeuw van de creativiteit’. De eeuw waarin het non-conformistische denken het conformistische van de eerste plaats zal verdringen. Het einde van het conformistische denken dat zich kenmerkt door een van tevoren opgelegd denkschema. Het begin van het divergente denken, dat zich onderscheidt door de onbepaaldheid van het anders-zijn. Een manier van denken waar niet de theorie leidend is om die vervolgens te implementeren in de praktijk, maar waar de werkelijkheid leidend is, om die vervolgens in dialoog te brengen met de theorie. In deze vorm van denken is het object leidend en gaat het subject steeds weer in een hernieuwde dialoog met het object, in plaats van dat de idee leidend is, die vervolgens het object past in een idee. Deze creatieve manier van denken is in de grond een ‘open’ manier van denken, een divergente, ongereguleerde vorm van denken. Het einde van het blueprintdenken, dat zoekt naar een nieuwe orde.

Schrijven zie ik daarbij als een *creative act*. Ik heb me laten inspireren door Jacques Derrida’s onlangs (weer) in een Nederlandse uitgave verschenen *Marges van de filosofie* (2019), omdat het me in de gelegenheid stelt te schrijven op een manier die me het meest ligt, als een spoor in een netwerk van relaties, van de ene gedachte naar de andere.

Derrida is een voorbeeld van een non-conformistische, creatieve, zelfstandige denker, die leren en scholen op systeemniveau benadert en de conformistische instellingspraktijk durft te bekritisieren. Zijn werk is nog steeds belangrijk, voor iedere lezer die non-conformistisch creatief durft te zijn, die wortelt in de actualiteit van het moment, die zich niet laat belemmeren door vakken of disciplines, maar durft te luisteren naar de ‘sprekende objecten’ om vervolgens zijn gedachten de vrije loop te durven laten. Zo exploreert hij

de mogelijke werelden, met als uiteindelijk doel zichzelf de vraag te stellen wat – door onderzoek in de vorm van *inquiry* serieus te nemen – de waarde was van het traject van art-based learning; niet alleen als een onderzoeksproces, maar bovenal als leerproces.

Mijn uitnodiging aan de lezer is dit boek te beschouwen als een aanzet tot een eigen creative act. Concreet betekent dat: behalve wat er staat in de tekst ook het wit tussen de alinea's lezen. Een invitatie om steeds weer voor jezelf aan te vullen wat nog meer boeiend of belangrijk is. Het gaat erom het boek te beschouwen als een werkboek. Het zoveel mogelijk eigen te maken. Uiteindelijk is het grootste compliment aan de schrijver als de lezer het oorspronkelijke boek achter zich laat en een nieuw boek schrijft, een eigen boek waarvoor het voorliggende manuscript hooguit een eerste aanzet is. 'Boek' is daarbij bedoeld in de overdrachtelijke zin. De een kiest voor een geschrift, de ander voor een muzikale compositie, weer een ander voor een performance. Het gaat er niet om wat de discipline of het medium is dat je verkiest. Waar het om gaat is de creative act, die onafhankelijk is van welke discipline dan ook.

Tot slot wil ik nog een korte opmerking maken over mijn gebruik van Engelse begrippen, zoals *mastering creativity*, *selflearning*, *selfteaching*, *art-based learning*. Niet zo lang geleden werd een Engelse tekst van mij vertaald, waarbij de vertaler – overigens met alle goede bedoelingen – ook begrippen als 'mastering creativity' probeerde te vertalen van het Engels naar het Nederlands. Dit zijn echter begrippen die niet kunnen worden vertaald. Ze zijn geschreven in het Engels omdat Engels het moderne Latijn is, en de circulatie van kennis wereldwijd mogelijk maakt. Vanuit dit gezichtspunt is het belangrijk steeds de Engelse begrippen te gebruiken en zo te voorkomen dat verwarring ontstaat. De keuze voor de Engelse terminologie heeft niets te maken met een gebrek aan waardering voor de Nederlandse taal – die mijn grote liefde heeft en die het verdient gekoesterd en onderwezen te worden.

Dankwoord

Dankzij mijn fellowship aan de University of California – tot stand gekomen door prof.dr. Nishant Shah die het contact voor me legde – vond ik de tijd om dit boek te voltooien. Dat ik in Irvine terechtkwam, was een groot geluk,

want UCI – in het bijzonder het UCHRI (University of California Humanities Research Institute) – voelt voor mij een beetje als heilige grond. Hier hebben Jacques Derrida, Hayden White, Richard Rorty, Donna Haraway, Judith Butler en Gayatri Chakravorty Spivak gewerkt. De spirit van deze grote denkers, die mijn eigen werk zozeer hebben beïnvloed, is merkbaar in mijn vele gesprekken met de medewerkers in dit instituut.

Ik ben verder aan talloze mensen dank verschuldigd voor het realiseren van dit boek. Uitgever Martin Chirer, zijn opvolger Robin Meeuwisse en redacteur Tineke Telkamp van uitgeverij Coutinho. Famke Sinninghe Damsté (ABL Centre), Karin Schipper (Museum Jan Cunen) en Véronique Steenmetser, mijn trouwe assistente, voor hun bijdragen. Daarnaast de studenten van het Teachers College en al hun inspiratie. Ton Zondervan, Marlies ter Beek en Marah Haan, de docenten van het Teachers College, die voor mij een inspiratiebron zijn geweest. Bart Jan Wolters en Bert Meijer, het management van het Teachers College. No School binnen het mbo was ook een inspiratiebron. Ik wil in het bijzonder Cor de Koning, Coby Zandbergen en Danny Jeroense bedanken. Ik ben ook veel dank verschuldigd aan mijn compagnons bij ASCA, zoals Mieke Bal, Esther Peeren, Mia Lerm Hayes en Fabiola Camuti.

Mijn team bij ArteEZ staat altijd aan mijn zijde. Een aantal namen zijn hier al genoemd, maar ook niet onvermeld mogen blijven Olga Potters, Joanne Dijkman, John Johnston en Ronald Kox. Ieder zal zich op zijn eigen manier herkennen in deze studie. Een team dat zich bovendien niet alleen beperkt tot mijn lectoraat, maar altijd samenspeelt met de andere lectoraten van ArteEZ: Jeroen van den Eijnde, Danielle Bruggeman, Peter Sonderen en Artur Jaschke. En natuurlijk ondersteuner Judith Jansen, maar ook Joke Alkema en Bart Huydts. Zonder dit grotere team van de Graduate School was niets van dit alles mogelijk geweest.

Het meest van iedereen ben ik dank verschuldigd aan Jantine, mijn vrouw, en mijn kinderen en hun partners, Boris en Jelij en Robin en Bosse.

Najaar 2020,
Jeroen Lutters

INHOUD

	Leeswijzer	15
Deel 1	De filosofie van art-based learning	23
1	Creativiteit als nieuw onderwijskundig paradigma	25
1.1	<i>Alice in Wonderland</i> : de ontwikkeling van een creatief Zelf	25
1.2	Art-based learning: creatief leren als wijsgerig-pedagogische benadering	26
1.3	Slot	29
2	De eeuw van de creativiteit	33
2.1	Creativiteit: geesteswetenschappen versus sociale wetenschappen	34
2.2	Creativiteit: fictie of werkelijkheid?	36
2.3	Creativiteit: een taalkundig construct	38
2.4	Creativiteit: een performatieve praktijk	41
2.5	Creativiteit: de maatschappelijke impact	43
2.6	Creativiteit en de toekomst	44
2.7	Slot	46
3	Creatief denken	47
3.1	Denken in vermoedens	48
3.1.1	Autonomie	49
3.1.2	Assumptie	50
3.1.3	Abductie	51
3.2	Denken in toeval	52
3.2.1	Allusie	53
3.2.2	Antoniem	53
3.2.3	Aleatoriek	54

3.3	Denken in beelden	55
3.3.1	Analogie	56
3.3.2	Allegorie	56
3.3.3	Associatie	57
3.4	Denken vanuit jezelf	58
3.4.1	Assemblage	59
3.4.2	Affirmatie	59
3.4.3	Autobiografie	60
3.5	Slot	61

Deel 2	De methodiek van art-based learning	65
--------	-------------------------------------	----

4	Relevante vragen	67
4.1	De existentiële vraag	68
4.2	De urgente vraag	68
4.3	De ongedachte vraag	69
4.4	De onbegrijpelijke vraag	69
4.5	De vraag van het alter ego	70
4.6	Slot	70
5	Sprekende objecten	73
5.1	Het loslaten van de vraag	73
5.2	De keuze voor het object	74
5.3	De dichter aan het woord	75
5.4	De techniek van close reading	75
5.5	Het oefenen van geduld	76
5.6	Slot	77
6	Mogelijke werelden	79
6.1	Het loslaten van het object	80
6.2	De techniek van de verbeelding	80
6.3	De wetmatigheden van de mogelijke wereld	81
6.4	De logica van de mogelijke wereld	81

6.5	Het spoor volgen	82
6.6	De tijd/ruimte als hoofdrolspelers	83
6.6.1	Het perspectief van de filmer	83
6.6.2	Uitzoomen en inzoomen	84
6.7	Rustig zitten kijken	84
6.8	Slot	85
7	Vertellen van verhalen	87
7.1	Storytelling	87
7.2	Het terugkeren naar de vraag	88
7.3	Het erkennen van onverwachte processen	89
7.4	Van creatieve compilatie naar artistieke compositie	90
7.5	Creativiteit als een chemische reactie	90
7.6	Slot	91

Deel 3	De didactiek van art-based learning	95
---------------	--	-----------

8	Een leven lang leren	99
8.1	Het primair onderwijs	100
8.1.1	Het begin van zelfcreatie	101
8.1.2	Het vermijden van obstakels	102
8.1.3	Non-conformisme als oogmerk	103
8.1.4	De droomwereld van het kind	103
8.1.5	Zelfcreatie als een natuurlijk proces	104
8.1.6	Het museum als makerspace van het jonge kind	105
8.1.7	Slot	105
8.2	Het secundair onderwijs	107
8.2.1	De fase van sturm-und-drang	108
8.2.2	Kunst- en cultuurreizen als rode draad	109
8.2.3	Het ontdekken van de buitenwereld	109
8.2.4	Kunst en nieuwe technologie	110
8.2.5	Slot	111

8.3	Het tertiair onderwijs	113
8.3.1	Van vrijheid naar creatie	113
8.3.2	De creatie van het Zelf	114
8.3.3	De poëtische adolescent	115
8.3.4	De troost van de kunst	115
8.3.5	Voorbij de wereld van de materie	116
8.3.6	Het belang van de vrije kunsten	116
8.3.7	Het verlangen naar creatief meesterschap	117
8.3.8	Slot	118
8.4	Het postacademisch onderwijs	119
8.4.1	Creatief leiderschap	120
8.4.2	Een vlechtwerk van divergentie en convergentie	120
8.4.3	In gesprek met jezelf	121
8.4.4	Oog voor de ander	121
8.4.5	Een andere carrière	122
8.4.6	Slot	122
8.5	Het seniorenonderwijs	124
8.5.1	De tweede creatieve piek	125
8.5.2	De onafhankelijkheid van de ouderdom	126
8.5.3	Ziekte en overlijden	126
8.5.4	Onderwijs voor ouderen	127
8.5.5	Slot	128
9	Niveaus van leren	131
9.1	Reproducen	133
9.2	Begrijpen	134
9.3	Toepassen	135
9.4	Analyseren	136
9.5	Evalueren	138
9.6	Creëren	139
9.7	Slot	140

10 Creatief (zelf)opleiden	143
10.1 De creative turn in education	144
10.2 Art-based	144
10.3 Selflearners	145
10.4 Selfteachers	146
10.5 Selfassessment	147
10.6 Leading learners	148
10.7 Blended learning	149
10.8 Makerspace(s)	149
10.9 Lifelong learning	150
10.10 Creatieve keuzes	151
10.11 Creatief universum	152
10.12 Slot	153

Bijlagen	155
-----------------	-----

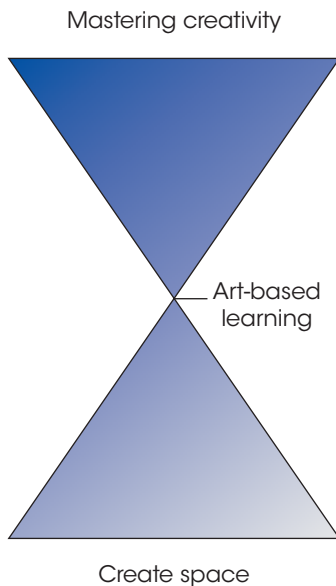
BIJLAGE 1 Mijn eigen leerproces	157
BIJLAGE 2 Schrijven als storytelling	169
BIJLAGE 3 Een levend lexicon	177

Literatuur	183
Register	189
Over de auteur	199

LEESWIJZER

Art-based learning (ABL) als ‘mastering creativity’ is niet zomaar een methode van kunst kijken, maar maakt deel uit van een educatieve benadering van *creative learning*, met als uiteindelijke doel de realisatie van het creatieve Zelf als een vorm van creatief meesterschap. Het ontwikkelen van creatief meesterschap is van belang in de 21ste-eeuwse samenleving, die steeds meer gewicht toekent aan creativiteit. ABL is niet alleen een methode om creativiteit te stimuleren door middel van kunst. In dit boek wil ik pleiten voor een allesomvattende benadering: een filosofie, methodiek en didactiek van creatief leren en opleiden.

De methode ABL staat dus niet op zichzelf. Het maakt deel uit van een onderwijskundig discours met de logica van een wiskundig systeem. In zo’n systeem kun je niet het ene doen en het andere laten: alles heeft invloed

op elkaar. Om dit systeem van selflearning als *lifelong learning* te beschrijven, heb ik dit boek opgedeeld in verschillende delen: een theoretisch deel over art-based learning als filosofie van creatief leren, een methodologisch deel over art-based learning als een hulpmiddel bij het creatief leren, en een didactisch deel over art-based learning als een vorm van creatief opleiden in de formele en/of informele educatieve praktijk. In de loop van deze studie blijkt dat dit pedagogisch-didactisch systeem de kenmerken heeft van een narratieve pedagogiek.

Deel 1: Art-based learning als filosofie voor creatief leren

Deel I geeft een overzicht van het pedagogisch-didactisch systeem, van mastering creativity als een nieuw paradigma in het onderwijs. Het laat in het kort zien dat ABL niet los te zien is van een systematische hervorming van het onderwijs. Ook als dat nog wat problemen oplevert – dat zijn anomalieën die horen bij een periode waarin het oude systeem begint te eroderen en een nieuw paradigma nog geen feit is. Deel 1 is onderverdeeld in drie hoofdstukken waarin vanuit verschillende theoretische perspectieven het begrip creativiteit nader wordt onderzocht:

- Hoofdstuk 1 is wijsgerig-pedagogisch van aard en gaat in op creatief leren als progressieve vorm van leren. Voor een vruchtbare toepassing van ABL in het onderwijs is het van belang daarbij de verbinding te leggen met de filosofische traditie waarop het teruggaat.
- Hoofdstuk 2 is historisch-antropologisch van aard en gaat in op het belang van het creatieve denken in de 21ste eeuw (ter onderscheid van de 20ste eeuw). Immers, educatieve systemen hangen samen met hun omgeving. In dit hoofdstuk zal ik duidelijk maken hoe ABL hoort bij een 21ste-eeuwse benadering van onderwijs. Archaïsche vormen van onderwijs, die op het eerste gezicht mogelijk geschikt lijken voor ABL, blijken uiteindelijk geen geschikte voedingsbodem te bieden voor deze benadering.
- Hoofdstuk 3 is cognitief-psychologisch van aard en vestigt de aandacht niet alleen op de taal van de linkerhersenhalft, maar ook op de taal van de rechterhersenhalft. Ik wil zeker niet het belang van de taal van de linkerhersenhalft ontkennen (onder meer als hulpmiddel bij de convergerende aspecten van creativiteit), maar wel benadrukken dat we in deze crea-

tieve leeromgeving ook aandacht besteden aan het creatieve denken, de divergerende kracht van het denken, naast het beheersmatige, convergerende, meer rationele denken.

Deel 2: Art-based learning als methodiek van creatief leren

In het tweede deel van dit handboek behandel ik art-based learning als methodiek. Daarbij komen vier aspecten van leren-van-kunst (ABL) aan de orde die speciaal van belang zijn in een creatieve leeromgeving. Deze vier aspecten kunnen het beste worden gezien als vier velden van een klaverblad. Hoewel ze in de regel chronologisch worden doorlopen, is die lineariteit niet noodzakelijk als we trouw zijn aan het 2.0-denken met een digitale ordening.

- Hoofdstuk 4 behandelt het eerste aspect van leren-van-kunst: het Zelf en het stellen van eigen vragen. In het leerproces is ook ‘het onbewuste’ van betekenis – iets wat soms een frictie veroorzaakt met onderwijs dat alleen maar aandacht heeft voor ‘het bewuste’. Het werk van de Britse psychoanalyticus Christopher Bollas, aangehaald in hoofdstuk 3 en 7, speelt al (indirect) een rol.
- Hoofdstuk 5 behandelt het tweede aspect van leren-van-kunst: de Ander. Leren beperkt zich niet tot wat gepland is, maar richt zich ook op wat ‘van de andere kant’ op je afkomt. Daarbij zal ik vooral teruggrijpen op het werk van Walter Benjamin en Mieke Bal. Toeval speelt hierbij een belangrijke rol.
- Hoofdstuk 6 behandelt het derde aspect van leren-van-kunst: de verbeelding. Leren betekent hier ‘verder’ denken dan gebruikelijk. Het uitgangspunt in dit hoofdstuk is dat verbeelding niet onbegrijpelijk en ontoegankelijk is, maar een integratieve vorm van denken die met verschillende denkstrategieën kan worden gestimuleerd. De verbeelding speelt zich af in een derde ruimte die functioneert als een virtuele *makerspace*.
- Hoofdstuk 7 behandelt het vierde aspect van leren-van-kunst: het vertellen van verhalen. Dat veronderstelt, zoals we zullen zien, dat de leeromgeving is geënt op een sequentieel leerproces. Deze vorm van leren kent een narratieve structuur die we ook terugvinden in films. Belang-

rijk bij deze fase van creatief leren is dat creativiteit van een divergente praktijk wordt tot een convergente praktijk.

Alle vier aspecten zijn van betekenis. In de praktijk wil het nogal eens voorkomen dat er selectief gebruikgemaakt wordt van de ABL-methode en bijvoorbeeld de fasen van het vragen stellen en het verbeelden onevenredig veel aandacht krijgen. Zo ontkracht je het creatieve denken, dat immers divergeren én convergeren omvat, de verschillende fasen in het creatieve proces.

Deel 3: Art-based learning als didactiek van creatief leren

Het derde deel van dit boek is meer didactisch van aard. Het laat zien wat het werken binnen een creatieve leeromgeving (creatieve makerspace) met art-based learning als tool, betekent voor het onderwijs, voor het garanderen van kwaliteit en voor het beleid van de instellingen die daarmee te maken hebben. Net als het eerste deel bestaat het derde deel uit drie hoofdstukken.

- Hoofdstuk 8 gaat in op het feit dat deze nieuwe creatieve leeromgeving een proces is van zelfleren dat leidt tot een leven lang leren. Het systeem van creatief leren waarvan ABL deel uitmaakt, vormt in feite het begin van een leven lang leren, waar gedateerde formele vormen van leren tot het verleden gaan behoren en vormen van informeel leren steeds belangrijker worden.
- Hoofdstuk 9 doet een eerste poging tot aangeven hoe toetsen en beoordelen er in deze informele leeromgeving uit kunnen zien. Toetsen en beoordelen zijn cruciaal, omdat de leerling in bijvoorbeeld het voortgezet onderwijs of het hoger onderwijs uiteindelijk de waarde van de methode zal aflezen aan de beoordeling. Dit hoofdstuk laat zien hoe toetsen en beoordelen niet strijdig hoeven te zijn met ABL, als je het accent maar legt op zelftoetsing en zelfbeoordeling.
- Hoofdstuk 10 gaat over de consequenties van een shift naar creatief op-leiden, de verandering van het oude naar het nieuwe paradigma voor het onderwijsbeleid, voor de inrichting van de school, de praktijk van het doceren en het ontwerp van een lerarenopleiding. Ik zal onder meer

laten zien hoe de invoering van art-based learning, als een onderdeel van creatief opleiden, vraagt om *connected learning* waarbij de kunst, de wetenschap en de samenleving ieder op een eigen manier een bijdrage leveren.

Bijlagen

Aan het eind van het boek zijn drie bijlagen opgenomen. De eerste gaat over mijn eigen creatieve leerproces door het zelf experimenteren met art-based learning. De tweede gaat over het gebruik van een artistiek hulpmiddel – in mijn geval schrijven – in dit creatieve leerproces. De derde heeft betrekking op het gaandeweg ontwikkelen van een creatief lexicon, een begrippenkader dat behulpzaam kan zijn bij de verdere ontwikkeling van een ‘body of knowledge’. Het is een levend lexicon dat nooit stopt en telkens weer vraagt om een vervolg.

Door het beschrijven van dit persoonlijke creatieve en artistieke leerproces, hoop ik de theorie, de methodiek, en de didactiek van art-based learning nog meer te maken tot een direct ervaarbare werkelijkheid.

Slot

Het boek is zo opgezet dat het gemakkelijk is te gebruiken in een lexico-graphische benadering van onderwijs. Het boek kent een logische opbouw: van de achtergrond van de methode (creativiteitsontwikkeling) naar de methode zelf (art-based learning), naar de consequenties voor het lesgeven (*blended learning*).

Ik ga uit van de zelforganiserende en zelfnavigerende lezer. Ik heb daarom gekozen voor een modulaire indeling – op het niveau van delen, hoofdstukken en alinea’s – die het boek gemakkelijk te ontsluiten maakt voor de 2.0-lezer, die gewend is een tekst niet meer in één keer achter elkaar en in zijn geheel te lezen, maar op basis van het zelforganiserend principe van selflearning die delen uit te kiezen die hem van pas komen.

De belangrijkste modulaire eenheid vormen de hoofdstukken die, net als de delen, in een willekeurige volgorde kunnen worden gelezen. Deze modulaire benadering maakt leren tot een studiomodel waarin het materiaal op een eigen manier kan worden gebruikt. Het 21ste-eeuwse creatief leren wil immers niet meer prescriptief zijn, maar – net als in het betere kunstonder-

wijs – modules aanbieden wanneer die in de ontwikkeling van de kunstenaar van pas komen. Aangezien iedere kunstenaar op zoek is naar zijn eigen inhoud en methode, betekent dat dat hij ook zelf moet kunnen bepalen wat en wanneer en hoe hij gebruikmaakt van het aangeboden materiaal.

Online studiemateriaal

Op www.coutinho.nl/abl vind je het online studiemateriaal bij dit boek. Dit materiaal bestaat uit:

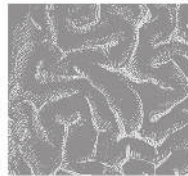
- hulpmiddelen (waaronder masterclasses)
- links
- literatuur

Welkom!

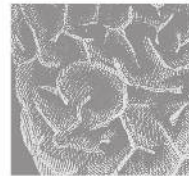
Kies een onderdeel om verder te gaan.

Hulpmiddelen

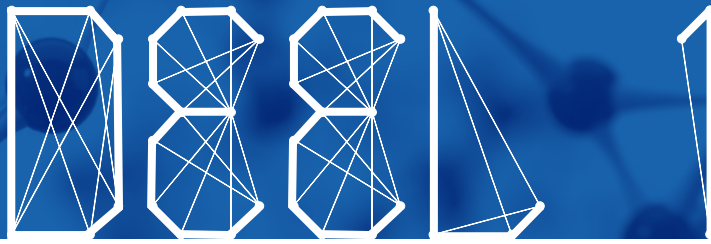

Links

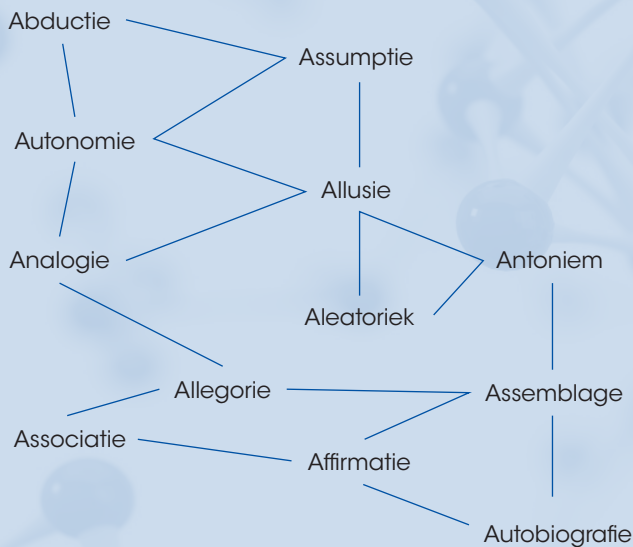
Literatuur

De filosofie van art-based learning

In dit eerste deel ga ik in op de filosofie van ABL als een kritisch-educatieve benadering van leren en opleiden. Hoofdstuk 1 vestigt de aandacht op creatief leren en opleiden op systeemniveau. Hoofdstuk 2 maakt duidelijk dat het gaat om het creatieve denken als een taalkundig construct. Hoofdstuk 3 legt de connectie tussen 'de taal van de rechterhersenhelft' (in de overdrachtelijke zin) en art-based learning.

Dit systeemdiagram brengt het eerste deel van dit boek als een samenhangend systeem in beeld. Dat betekent dat (gromfzig) het hele systeem van denken en werken in beeld is gebracht, en op het onderdeel 'creatief denken' is al sprake van een uitwerking.